

Transkribering: BAKOM BOKHYLLAN Podd #9 – Juridiken i det digitala samhället

-Bakom bokhyllan.

Anslag, blandade röster:

-Jag tycker kanske att tekniken är lösningen ibland med en styrning via juridiken.

-För 15 år sedan gjorde man forskning på intelligenta agenter. Man tänkte att man skulle ha lite små datorprogram som agerade åt oss.

-Det räcker kanske att man har någon flagga, oops! när du signar upp på den här tjänsten tänk på att din data lagras på något ställe som inte är okej.

Pgm-ledare:

Välkommen till Stockholms universitetsbiblioteks podd Bakom bokhyllan. Jag heter Urban Göransson och i det här avsnittet ska vi dyka ned i ett specifikt och omfattande men samtidigt oerhört vardagsnära ämne, rättsinformatik, eller juridiken i det digitala informationssamhället. Ja, hur kan tekniken hjälpa juridiken eller hur kan jurister använda tekniken för att bli mer effektiva och vilken roll spelar Universitetsbiblioteket i allt det här?

Bakom bokhyllan har träffat en hängiven expert på området, Christine Storr, som alltid haft ett stort intresse för både teknik och juridik och skaffade sig redan under 80-talet den idag något kultförklarade datorn Amiga 500. Ja, det ni. Christine är född och uppvuxen i Österrike där hon läste till jurist men 1998 flyttade till Stockholm för att läsa vidare med masterutbildning som förenade både IT- och juridik. Sedan 2001 både forskare undervisa Christine i rättsinformatik vid Juridiska institutionen, Stockholms Universitet.

Trailer:

Bakom bokhyllan, allt utom boktips.

Pgm-ledare:

Om vi ska ta och närma oss det vi ska prata om så kanske vi ska ta och definiera eller ringa in ordet rättsinformatik. Vad är det egentligen?

Christine Storr:

Det finns ganska många olika sätt att beskriva begreppet beroende på vem man pratar med. Jag har märkt att om man tar en internationell kontext där skiljer man ibland på law and informatics, vilket skulle motsvara lite mer rättsinformatik. Där man tittar mer på hur tekniken kan egentligen hjälpa juridiken att utföra t.ex. Skatteverket kan använda algoritmer

och automatiserade tekniker för att göra sin myndighets verksamhet mer effektivt. Så det är en möjlighet för just tekniken att hjälpa en jurist, att utföra en vis arbetsuppgift.

Den andra delen av rättsinformatik kallas utomlands ibland för IT-rätt eller cyber law, IT Law, Law and information Technologies. Det finns ganska många olika begrepp.

Där är det egentligen mer att tekniken blir objektet.

Så man tittar lite mer på hur upphovsrätten till exempel har påverkats nu när mycket material finns online. Hur påverkas den personliga integriteten där vi har en hel del lagstiftning? Hur påverkas det när man plötsligt samlar på sig stora datamängder i olika databaser?

I Sverige har man nu när man pratar rättsinformatik båda delarna.

Både hur, hur samhället har förändrats via tekniken och vilken påverkan har de på juridiken? men även hur kan jurister använda tekniken för att bli mer effektiva?

Pgm-ledare:

Kan du ge ett exempel på ett väldigt vardagligt, tydligt område där rättsinformatiken gör sig synlig för en vanlig människa, medborgare?

Christine Storr:

Jag tycker det som diskuteras idag är ju hela Facebook, att data sparas någonstans. Det ställer ju stora utmaningar på juridiken. Hur ska man hantera det?

Rättsinformatik som tvärvetenskapligt ämne, att man inte bara tittar på juridik utan också på varför blir vissa saker som de blir. Så att man även tar med tekniska synpunkter, inte bara är det här fel eller rätt. Så att man ser egentligen teknik och juridik som en symbios.

Musik

Christine Storr:

Så ur integritetsaspekt är det väldigt viktigt och de kanske, de flesta kanske har accepterat nu att samhället är så. Ja, men stora amerikanska bolag samlar in uppgifter om oss men jag tycker man kan också hitta möjligheter och det är just där som rättsinformatik kommer in. Att man försöker hitta gemensamma lösningar. Inte bara nya fel sen blir det domstol, utan hur kan vi bygga in vissa saker i tekniken redan? Att det inte går att spara så mycket data om oss.

Det är det som diskuteras mest idag. Det andra som är väldigt stort som man ser nästan överallt är artificiell intelligens. AI poppar ju upp nästan överallt just nu och där är också

många aspekter. Inte bara juridiska utan också etiska och filosofiska aspekter som man kan ta hänsyn till. Ska man reglera AI? Kan man reglera AI?

Även där tycker jag det som är spännande med rättsinformatik är att lösningen inte alltid ligger i juridiken.

Utan i stället vart då?

Jag tycker kanske tekniken är lösningen ibland med en styrning via juridiken.

Pgm-ledare:

Du nämnde exemplet med Facebook och flera andra typer av kontrakt som en vanlig människa ingår ganska ofta kanske i sociala medier och så. Du nämnde att vi har börjat vänja oss vid att vi skriver på och godkänner olika avtal och att vi inte tänker så mycket på det.

Om du skulle lyfta den blicken lite. Är det farligt för oss att bli blasé när det gäller sådana här saker?

Christine Storr:

Jag tycker nog det är två delar där. Det ena där tycker jag att man ska inte bara acceptera någonting för att det finns faktiskt juridiska hjälpmedel vi har redan idag. Sen tycker jag att tekniken inte riktigt har hängt med där. Det fanns ju, för 15 år sedan gjorde man forskning på intelligenta agenter. Som man tänkte att man skulle ha små dataprogram som agerade åt oss. Och där skulle jag gärna vilja se att man skriver ett datorprogram som kollar på alla privacy policies. I stället för att vi ska läsa igenom allt och kunna bedöma om det där nu är bra eller inte. Men jag förstår att det är svårt. Inte ens jag läser alla privacy policies och allmänna villkor för alla tjänster som jag signar upp för. Det är ganska många. De gjorde en studie för några år sedan hur lång tid skulle det ta för en människa att läsa alla privacy policies och allmänna villkor, att verkligen läsa igenom dem, och det skulle ta en vecka utan sömn. Vem har tid en vecka liksom!? Så där tycker jag tekniken skulle kunna hjälpa till så mycket. Det räcker att man har en flagga som oops, när du signar upp för den här tjänsten tänk på att din data lagras på något ställe som inte är okej.

Musik

Pgm-ledare:

Christine du undervisar ju vid juridiska institutionen, Stockholms universitet och det här som vi pratar om nu, rättsinformatik, det är ju någonting som alla juriststudenter måste lära sig. Vad är det de ska lära sig?

Christine Storr:

Jag undervisar studenter på termin 1 just nu så juridisk informationssökning är kan man säga en del av rättsinformatik. Sedan har vi en grundkurs också på termin 5 eller 6.

Jag undervisar studenter i just hur de ska söka fram rättskällor egentligen och det är en av de första sakerna de ska lära sig.

Vad är det de läser då? Är det ett visst tänkande, ett visst metodtänkande?

Den första utmaningen vi har är ju bara att de ska lära känna vilka rättskällor som finns över taget. Det är en stor del av den juridiska metoden. Sedan märker jag ju efter 15 års undervisning i ämnet, att i dagens samhälle, de flesta är vana vid att söka. Så man tror kanske att söka efter rättskällor kan inte vara så stort problem för att vi kan ju söka.

Söka kan man, men juridisk informationssökning är det så viktig att tänka på, tänka lite mer strategiskt egentligen. Vilka rättskällor är jag ute efter nu? Ska jag börja med juridisk litteratur eller ska jag börja med författningen som egentligen är den högsta rättskälla? Så det krävs ett annat metodtänk än att göra en enstaka sökning och få något resultat och sedan värdera. Utan det krävs mer metodtänk runtomkring tycker jag. Det är egentligen det studenterna ska lära sig.

Hur rättskällorna förhåller sig till varandra.

Vilka olika sökvägar man kan gå.

Det vanliga när man söker online är ju inte att man tänker någon sökstrategi. Jag tror inte om jag vill leta efter någon film att jag tänker ut någon sökstrategi innan men det krävs inom juridiken.

Fundera lite först. Okej, jag har ett väldigt faktiskt fall t.ex. Jag har ett scenario Jag vet inte överhuvudtaget vilket rättsområde jag är i. Hur ska jag börja då? Så det krävs att man tänker ut mer, en strategi innan man faktiskt börjar söka.

Pgm-ledare:

Det kan till exempel hjälpas av om man gör en mind map? Ritar upp sökord som man vill kombinera på olika sätt i sin sökning.

Christine Storr:

Precis! Det är mycket relationer mellan olika källor och alldeles rätt mind map tycker jag, jag försöker själv vara ganska visuell för studenterna. För en stor fördel av rättskällorna är att alla hänvisar till varandra.

Med tanke på legalitetsprincipen måste du alltid ta stöd i en rättskälla när du ska argumentera för någonting i de flesta fall.

Det finns någon slags struktur, något nätverk, någon mind map bakomliggande hela tiden och det gäller väl att hitta den.

Jag själv använder tunnelbanekartan också just för att se när jag försöker förklara juridisk metod, att man måste tänka. Ja, men vilket tåg hoppar jag på nu för att komma dit jag vill? Jag kanske måste byta någon gång på vägen men jag kommer till samma mål.

Musik

Pgm-ledare:

Här på Universitetsbiblioteket finns det i en gigantisk mängd information lagrad och det låter som att det är precis det som du och dina studenter på Juridicum, ni behöver ju det. Vad fyller biblioteket här för funktion eller roll, stöd för er? Jag inbillar mig att ni använder biblioteket en del.

Christine Storr:

Vi använder biblioteket hela tiden egentligen. Det finns flera stora juridiska databaser i Sverige och tack och lov har biblioteket abonnemang på alla dem. Så vi skulle nog inte kunna klara oss utan alla stora databaser. För egentligen, juriststudenter ska inte börja Googla den första terminen utan de ska lära sig att använda de juridiska databaserna.

Och då tycker jag, att utan biblioteket skulle vi inte kunna visa någonting. Så det är mycket värdefullt. Samtidigt också som en del material finns kanske också bara tryckt fortfarande. Det är äldre material som fortfarande är lika viktig och då är också biblioteket oerhört värdefullt. För då får jag tag på källorna väldigt lätt.

Vad är det för databaser som ni använder er av då?

I första anvisade Infotorg som tidigare hette Rättsbanken. Där får nu studenterna tänka väldigt strategiskt. Så egentligen layouten tvingar dem att tänka strategiskt.

Låter som en tråkig databas.

Ja, men jag märkte att det blir lättare att förklara vissa saker om man har plötsligt fem fält där studenterna måste bestämma sig, Vad ska jag, Var någonstans ska jag fylla i mina sökord? Sedan använder vi även Citeo som universitetsjuridikens stora databas och deras lagkommentar är väldigt värdefulla. Så det är många praktiserande jurister som använder sig av dem.

Till sist har vi också Karnov som också i första hand visar vi i samband med juridisk litteratur. Så kommentarer och tidskrifter.

Det är också en utmaning för studenterna att veta, vilken databas de ska använda i vilket sammanhang? Så det blir ju också en del av strategin.

För att vissa rättskällor finns i alla tre, vissa finns bara i en.

Så det gäller att kunna använda sig av alla tre och det är det. Jag tycker att det är lyx att vi har, för att man hör ifrån många praktiserande jurister att de har en databas när de är ute i yrkeslivet och här har vi alla tre. Så det är väldigt värdefullt ska säga.

Musik

Pgm-ledare:

Christine, jag vet att när du kör igång studenterna att hitta in i det här stora området rättsinformatik då använder du dig av Sherlock Holmes, privatdetektiven, som en liten förebild. Hur hittar han in här egentligen?

Christine Storr:

Jag gillar att använda tv-serier i min undervisning för att göra det, rättskällor är kanske inte det mest attraktiva att undervisa i. Jag brinner för detta men jag förstår att inte alla gör det. Så det är väl en anledning att jag använder ganska många TV-serier... Eh, speciellt senaste med Benedict Cumberbatch när själva tv-serien man såg oftast hur han tänkte. Hur han gjorde länkar mellan olika typer av information. Det är egentligen så också som jag vill att studenterna tänka.

Det är inte en tunnelbanelinje de åker på utan de måste vara beredda på att byta.

Kunna förknippa, okej om jag börjar där nu då ska jag komma hit och hur gör jag det? Ja, men om jag har den biten i mitten då blir det lättare.

Just det där att knyta ihop olika typer av informationsbitar som de får från olika ställen. Att de kan lära sig, ja men om jag tar det nu och det leder mig till tredje. Om jag utgår från det tredje då hittar jag det fjärde och då har jag faktiskt svaret.

Så just att komma bort från det där engångsinriktade.

Ett sökord ett svar. Det är många pusselbitar som måste funka ihop och då tycker jag just Sherlock funkar så himla bra eftersom det är så han löser många fall. Han får ihop alla olika pusselbitar och plötsligt är det logiskt. Det är så jag vill också att studenterna ska tänka. Det ska vara logiskt för dem alltid.

Pgm-ledare:

Christine, sett över en lite längre tid, vilken roll eller aktualitet har rättsinformatiken idag?

Christine Storr:

Jag tycker den har en väldigt stor roll. För mer och mer är ju digitalt utan att vi kanske är medvetna om det.

Det mesta är ju digitalt. Vi läser digitalt.

Även om inte alla kanske föredrar det och som ni tog upp en annan podcast.

Jag tycker att det är väldigt viktigt att man inte går, att man har en diskussion där. Att man inte glömmer bort juridiken och där tycker jag även filosofer ska vara med. Etiker ska vara med. Jag tycker inte att vi jurister alltid har lösningarna. När vi pratar teknik som påverkar människans hälsa eller människans status. Om vi kan få försäkringar, hur mycket skatt vi betalar. Jag tycker det är ändå är en viktig aspekt det där som måste tas hänsyn till innan man går för långt och tycker, oj, nu är det en ny teknik. Ja, men då ska vi tillämpa den. Då tycker jag att det kan bli fel. Så jag tycker det är mer aktuellt idag än någonsin. Så att vi finns med på något hörn.

Musik

Pgm-ledare:

I vårt nionde avsnitt av Bakom bokhyllan har du hört Christine Storr berätta om det tvärvetenskapliga ämnet rättsinformatik och hur hennes juriststudenter får lära sig att använda bibliotekets juridiska databaser för att senare kunna ge sig ut som jurister eller advokater, och vem vet, kanske lösa alla de där upphovsrättsliga problemen vi har online, eller kanske att få slippa att ständigt behöva lämna ut de där personuppgifterna så fort vi ger oss ut i nya sammanhang på nätet.

Bakom bokhyllan är tillbaka igen om två veckor och då möter vi återigen Christine Storr för att höra hennes berättelse om aktuella forskningsfrågor inom rättsinformatik. Om den forskningen kan hjälpa till att skapa långsiktiga förutsättningar för morgondagens digitala samhälle. Ja, hur förhåller sig till exempel rättsinformatiken till AI och block chain-tekniken?

Det hör du i Bakom bokhyllan som görs av mig Urban Göransson, Karl Edqvist och Julia Milder.

Vill du kontakta Bakom bokhyllan når du redaktionen genom att gå in på Universitetsbiblioteket [webb su.se/biblioteket](http://webb.su.se/biblioteket).

Musiken som spelades i det här avsnittet är licensierad under Creative Commons och programsignaturen Die Zeit-ung är komponerad av Stefan Levin.